מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

מנחות דף עח

עניין: קרבן ציבור

חידושי הגר"ח פסחים סג:

בדין שוחט על החמץ

פסחים דף סג ע"ב. הרמב"ם (פ"א מה' ק"פ ה"ה) כ' וז"ל השוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה וכו' אחד השוחט ואחד הזורק וכו' אם היה ברשות אחד מהם או ברשות אחד מבני חבורה וכו' ה"ז לוקה והפסח כשר. והנה במנחות (דף ע"ח ע"ב) מייתי הגמ' דעת ר"י דגם השוחט את התמיד בע"פ על החמץ לוקה. וכ' שם התוס' (ד"ה או) דבתמיד פשיטא דאם אחד מישראל יש לו חמץ אינו עובר השוחט. ולכאורה הטעם הוא דפסח קרבן יחיד ותמיד קרבן צבור, וע"כ א"א שע"י אחד יחול עליו דין שוחט על החמץ, ואפילו רוב ישראל יש לומר דל"מ דאין להם צירוף לענין זה. והנה בפסחים (דף ס"ג ע"ב) איתא ואי הכי אפילו יש לאחד בסוף העולם יעבור השוחט, ומשני לא תשחט ולא ילין כתיב מי שישנו בלא ילין והיינו בני החבורה, א"ר פפא הילכך כהן המקטיר נמי עובר כיון דישנו בבל ילין אימורין, ונראה דהא דילפינן מלא ילין אין זה סתם בגדר ילפותא, אלא דדינא קאמר, דדינא דחמץ דבל תשחט תלוי באוכלין ולא במתכפרין כלל, ודר"פ קאמר הלכך, ויליף מינה לכהן המקטיר והיינו דבל תשחוט ממש בבל ילין תלוי, וע"כ תלוי רק במה שבני חבורה אוכלים את הפסח ולא במה שמתכפרין, וא"כ לפי"ז הרי הדבר פשוט, דבתמיד לא שייך כלל הך דינא דבני חבורה, כיון דאינו תלוי בבני חבורה המתכפרין אלא בבני חבורה שאוכלין את הפסח, מה דלא שייך כלל בתמיד. [א"ה, ע"ע בחידושי הגרי"ז מנחות עח ע"ב].

חידושי הגרי"ז מנחות

(מהגרי"ז זצ"ל)

שם בגמ'. השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת ר"י אומ' אף התמיד, וכתבו בתוס' ד"ה או לאחד, אפסח קאי אבל בתמיד פסיסא דלא מחייב משום שהיה לאחד מישראל, והיה נראה הטעם משום דהתמיד הוא קרבן ציבור ודוקא בקרבן יחיד כמו פסח אמרינן דעובר בהיה לאחד מבני החבורה דכאו"א הוא בעליו של הקרבן, אבל בק"צ לא חלוי ביהיד שיהא עובר עליו. ועוד נראה לומר שלא חלוי כלל בק"צ וקרבן יחיד, אלא דהנה הרמב"ם כתב בפ"א מק"פ ה"ה, אחד השוחט וכו' אם היה ברשות אחד מבני החבורה שאוכלין פסח זה כזית חמץ ה"ז לוקה, עכ"ל, וצ"ע למה כתב הרמב"ם מבני החבורה שאוכלין פסח זה הלא הם לא הוו רק אוכלים כ"א גם המקריבים דהקרבן ולמה חלוי החיוב משום שהם האוכלין של קרבן פסח, ומבואר בדבריו דהא דעובר עליו הוא מכוח דין אוכלין ולא משום שהם המקריבים ובעלי הקרבן, וה"נ מבואר מדברי הגמ' בפסחים דף ס"ג ע"ב אי הכי אפילו אחד מסוף העולם נמי א"ל אמר קרא לא תשחט ולא ילין לא תשחט על חמץ של הני דקיימי בלא ילין אמר ר"ש הלכך כהן המקטיר את החלב עובר בל"ת הואיל ויכנו בכלל הלנת איבורין, וא"כ מבואר מהגמ' דאין זה סתם ילפותא של הני דקיימי בלא ילין אלא דמיתלי תלי האיסור במי שיכול להלין ומשו"ה מרבינן הכהן המקטיר משום דאיתנייהו בכלל הלנת אימורין, וא"כ הטעם דעוברין בני החבורה הוא משום דגם הם איתנייהו הלא ילין וא"נ זה תלוי באוכלין שהם יכולין להלין, ומבואר דעת הרמב"ם שהלה הדין בהגלין. וא"כ לפ"ז נראה דבתמיד חשני טעמים אינו עובר אם נמצא כזית חמץ ברשות אחד מישראל. א', דהא ל"ש שיהא עובר עליו בלא ילין מאחר שאינו נאכל, ועוד דכל הדרשא דלא ילין לא נאמר כ"א בפסח אבל על קרבן תמיד לא נאמרה, אמנם צ"ע דאם נאמר כן איך יהיה הדין בכהן המקטיר של התמיד אם עובר בל"ת כיון דלא נאמר כאן הקרא דלא ילין, ובגמ' משמע דכן עובר, וצ"ע.

חידושי רבי אריה לייב ח"ב סי' נג

ואשר לפי"ז נראה דכ"ז הוא בקרבן השותפין אבל בקרבנות ליבור ל"ש למעטם מחמורה מדין שותפין, משום דבקרבנות ליבור שיעוד כפרתם על הליבור, כרי נראה דזה הטיב שפיר כתר, ואין זאת תורת כפרה על כל יחיד ויחיד בפ"ע כמו שותפין דעלמא, אלא כפרת הליבור הוא, וממילא דכתר השיבה, ומעתה כרי כיון דעיקר מיעוטא דשותפין הוא משום דיפוי ממעטר, וגבי מעטר כרי מבואר דכל שנעמתפו וכתר השיבה חייבין במעטר, כרי כ"כ לענין חמורה כל כיבא דכפרתם היא כתר, אין זאת מיעוט מחורת שותפות כלל וכמו גבי מעטר, ונמצא לפי"ז דבקרבן ליבור כי איך לביות דין תמורה ול"ד לשותפין דכתר השיבה, ומעתה נראה דכל דק"ל אין עושין תמורה אזו מיעוט נוסף, ומדויק היטב דיוקא לה ר"ש מכל דמה מעטר קרבן יחיד, וזהו מלבד מה דנתמעט שותפין כמבואר לבדיה בברייתא שם, וע"כ דאזו דין נוסף דק"ל אין עושה תמורה. ונראה לבוסיף בזה ביאור הדברים דנאמר בזה דעלם החפלה דקרבן ליבור פרשה אחרת של קרבנות הן ואינו שייך לבפרשה של קרבנות יחיד, וזהו עיקר הדין המבואר במעטר דיש בקרבנות היחיד שאין בקרבנות הליבור וכו' קרבנות היחיד נוהגת בין בזכרים ובין בנקבות וכו' יעו"ש, ונאמר בזה דיש פרשה מיוחדת של קרבנות ליבור ולא שייכי אהבדדי, וממילא דתורת תמורה ג"כ לא נאמר אלא בקרבן יחיד ולא בקרבן ליבור. ויסוד לזה נראה מדברי הש"י בפי' החומש פ' ויקרא דקרבנות ליבור אין באין בנדבה כלל, אלא מה שבא לקיים המצוה, ואילו הביאו הליבור נדבה כרי תורת קרבן של יחידים עליו, וכדין שותפות דעלמא יעו"ש, ואף לדעת הרמב"ן שחולק שם על הש"י וס"ל דליבור מביאין נדבה, מ"מ כ"ז הוא רק בשולה שהרי מאיזו עולה הבאה מן המותרות שמקריבין אותה לקיים המצוה, אבל קרבן עצמים אינו בא בנדבת ליבור כלל, והרי לבאורה ל"ב בתמת למה לא יתכן שיקריבו הליבור קרבן נדבה ביחיד, וע"כ שעצם הפרשה של קרבנות ליבור הוא דין מיוחד של קרבנות, ולא נאמר בהם תורת קרבן נדבה כלל וזו"ק. וזהו ג"כ מה דנאמר לענין תמורה אלא נתחדש דין תמורה אלא בקרבן יחיד ולא בקרבן ליבור, והוא מיעוט בעצם החפלה דקרבן שאין בו תורת תמורה, ולכן הוא דנשנה במשנה בין החילוקים שבין ק"ל לק"י ולו"ק.

רמב"ן ויקרא א, ב

תקריבו. "מלמד ששנים מתנדבים עולה בשותפות. **קרבנכם, מלמד שהיא באה נדבת צבור, היא עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות[28]", לשון רש"י. פירש הרב כן[29], לומר שאם יתנדבו רבים להביא עולה - עולת השותפין היא[30], מה בין שנים המשתתפין בקרבן ובין עשרה ואלף שנשתתפו בו. אבל קיץ המזבח הבאה מן המותרות - לב ב"ד מתנה עליהן[31]. ולפיכך היא עולת צבור.**

והנה לדעתו כל עולה שיביאו רבים, חוץ מן המותרות, דינה כדין עולת השותפין, וטעונה סמיכה בכלם, ונסכים קרבים משלהם[32]. ואולי לדעתו עולת העוף שהיא באה נדבת שנים ואינה באה נדבת צבור, וכן השלמים שאמרו בהם שהשותפין מביאין אותם נדבה ואין הצבור מביאים אותם נדבה[33], בכלן יכולין הרבים להתנדב להם בתחלה, דעולת השותפין היא נקראת ושלמי שותפין הם נקראין, ולא מעטו אלא שלא יביאו אותן מן הקופות.

ואפשר שנאמר, שאם רצו צבור להפריש בתחלה לנדבה, ויגבו אותה כאשר יגבו השקלים לתמידין ומוספין, שתהיה נדבת צבור[34] בעולת בהמה, ואין בה סמיכה, שנתרבה מן הכתוב הזה. וכל זמן שיתנדבו בו רוב ישראל היא נדבת צבור, ואינה בעולת העוף ולא בשלמים, ומעוטן נדונין כיחידים[35]. והוא העיקר:

פחד יצחק פסח מאמר לג

היא לכלליות כנסת ישראל. וכבר חזרנו כמה פעמים על היסוד המונח כי כלליות כנסת ישראל אין מובנה קבוץ כל הפרטים של האישים היחידים מבני ישראל, אלא שהענין הוא להפך דכלליות כנסת ישראל היא יחידה אחת אשר האישים היחידים הם חלקים ממנה ומקרא מפורש הוא בתורה דמעשה המנין של ישראל קרוי' היא נשיאות ראש בני ישראל. ובמקום לומר כי תמנה את בני ישראל אומר הוא הכתוב כי תשא את ראש בני ישראל. ובא על זה באורו של המהר"ל דבנוהג שבעולם כשהאדם מונה פרטים ומצרפם על ידי זה לכמות אחת, הרי הוא מעמיד את הסך הכל באחרונה; לעומת זאת כשאדם מפרר שלמות אחת לחלקים הרי הוא מעמיד את השלמות היחידה בראש ואחר כך הוא הולך ומפרט את מספר חלקי שלמות זו שנכנסו לכל פרט ופרט. כשאדם מכנס את הפרטים לתוך הכלל הרי הכלל בא לאחרונה; ואלו בשעה שהאדם מחלק את הכלל לפרטים הרי מקומו של הכלל הוא בראשונה. והיינו שמנינם של ישראל קרוי הוא בתורה נשיאות ראש ללמד שאין מספרו של הקבוץ כמו הסכום של הפרטים הבא לאחרונה אלא להפך שהפרטים הם חלקי הקבוץ שהקבוץ בא בו לראשונה. וזה הוא כי תשא את ראש בני ישראל כלומר כשתדע מנינם תדע את ראשיתם ולא את אחריתם.